

84 (2000-2002) / 5

с 525

карта: 6139

СОЗАРУКЪЛАНЫ НОРИЙ

савтор

Эки учар
КЪАНЪТЫМ

Товарищество
кавказский судостроитель
Кв 4Р от автора в знак
благодарности. 14.07.2010 г.



КАРАЧАЕВСКИЙ
НАУЧНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИЙ ИНСТИТУТ

Адабиятны, тилин эмда фольклорну бёлюмю

СОЗАРУКЪЛАНЫ Н.Ш.

ЭКИ УЧАР КЪАНАТЫМ

Два крыла для полета

Черкесск: ИКО "Аланский Эрмитаж"

2010

РЕДАКТОР -

ДЖАЗАЛАНЫ БАЛУА,

Россияны Джазыучуларыны союзуну члени

Созарукъланы Н.Ш.

Эки учар къанатым. – Черкесск: ИКО «Аланский Эрмитаж»,
2010. - 132 б.

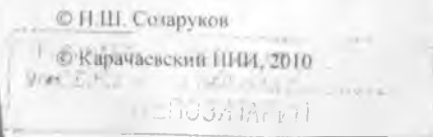
ISBN 978-5-87757-182-2

Выражаю особую благодарность Салпагарову Хасану
Клычбиевичу за оказанную помощь в издании книги.

ББК 84(2Рос-Кчо)6-5

C-585

Кара: ~ 6139 - А





Назмуларымда, джырларымда
шохлаукъну, джарашуулукъну эмда
тюзлюкню ышангылы дагъаны тау
халкъымы ашхы шартларын
кёргюзалгъан эсем, сора, мен
миллетиме тыйыншлы къуллукъ
этгенме, дерге боллукъма!
Окъуучуларыма хурмет
эте, Норий.

Биз миллетни белгили назмучусу, Къарачай-Черкес Республиканы махтаулу журналисти, Россияны Журналистлерини союзуну члени Созарукъланы Шогъайыбны джашы Норийни бу биринчи энчи китабыды. Назмуланы эртдеден бери джазгъанлыгына, аланы, китаб этиб, окъуучуну къолуна берирге ашыкъмагъанды. Алай этиу а кесини хар сёзюне айырылыб джууаблы адамны шартыды. Ол джууаблылыкъ авторну хар назмусунда, сёзюнде, атламында да танылады. Норий джашауунда кёб сынаудан ётгенди. Къайда ишлесе да, къайда болса да, Созарукъ улу адамлыгын тас этмегенди. Кюнде- кечеде хар кимге болушургъа тырмашханлай, билек болургъа излегенлей джашайды. Адамлыкъ шартны мийикде тутуб, джашауну ташлы джолунда атлагъан бек къыйынды. Алай болса да, Норий къарнашыбыз ол джолда, абынмай, таукел барады. Табигъатны бютеу болумун – джелни сызгыргъанын, джангкъозланы чакъгъанларын, сууну «джырлай» саркъгъанын, чексиз кёкде кюмюш айны джюзгенин, эртденги чыкъны джылтырагъанын, кюнню алтын таякълары бешикте джукълаб тургъан сабийчикни бетин джарытханларын - кимден да алгъа сезалады Созарукъ улу. Ол джазыучуду, ол назмучуду, ол джырны багъасын иги биледи. Аны ючюн болур Норий джазгъан 20-дан аслам джыргъа халкъны сюйюб тынгылагъаны да. Созарукъ улуну джюрек сезимлери, назик болсала да, кючлюдюле. Аны бу китабы миллетибизни адабият хазнасына энтда бир тыйыншлы юлюш болуб къошуллугъу хакъды.

Созарукъланы Шогъайыбны джашы Норийни назмулары республикан газетлени юслери бла окъуучулагъа эртдеден да белгилидиле. Арт джыллада уа кесин да, «Къарачай» газетни хапарчысынча, Къарачайда, Малкъарда да иги таныйдыла. «Къарачай», «Заман» газетлени бетлеринде аны магъаналы, ариу тил бла джазылгъан статьяларын ким да суюуб окъуйду.

Созарукъ улуну адабият джолда терен фахмулулугъу поэзия джаны бла да ачыкъ танылады. Ол талай назмуну, тамсилни, башха чыгъармаланы авторуду. Аны сёзлеринден къралгъан «Къарачайым-Малкъарым», «Хурмет сеннге», «Кертиме антыма», «Сени кёрсем» деген эмда башха сейирлик джырла джамагъатны джюрегине джол табхандыла. Аланы кёбюсюн Малкъарда да багъалатыб джырлайдыла, суюуб тынгылайдыла. Аны сайлама назмулары бла джырлары 2006-чы джыл Москвада басмадан чыкъгъан «Къарачай поэзияны антологиясы» деген kitabха тышгендиле. Андан сора да 2008-чи джыл Ставрополда басмаланган «Заман» деген джыйым kitabха да бир бёлек назмусу тышгенди. Талай назмусу да, Тюркде тюрк тилли миллетлени поэтлерини назмуларындан кърала тургъан джыйым kitabха кьошаргъа деб, берилиб турадыла. Назмулары бла тамсиллерини бир къаууму, башха тиллеге кёчюрюлюб, алада да иги багъа табхандыла.

Норийни бу биринчи энчи kitabыды. Назмуланы эртдеден бери джазгъанлыгъына, аланы, kitab этиб, окъуучуну кьолуна берирге

ашыкъмагъанды. Алай этиу а кесини хар сёзюне айырылыб джууаблы адамны шартыды. Ол джууаблылыкъ Норийни хар назмусунда, сёзюнде, атламында танылады. Аны назмулары терен оюмлу, таб ритми, тынч окъулгъан, адамны сагъышландыргъан, не джаны бла да бишген чыгъармаладыла. Аланы къайсы бири да окъуучуну адамлыкъны магъанасын, багъасын ангыларгъа, тегерегине оюмлу къараб, игиликге сый берирге, аманлыкъгъа къаршчы болургъа алландырадыла.

Норийни назмуларында, адамлыкъны кёб тюрлю шартларыны магъаналары ачыкъланыб, алагъа тыйыншлы сый бериледи, джамагъатны джашау-турмуш хыйсабына эс бёлюнеди.

Кёб назмусунда адамлыкъны баш шартларыны бири Ата джуртха, ата-бабалагъа суюмеклик, аланы эсгериу, багъалатыу сезим болгъаны чертиледи. Ата джурт ата-бабаларыбыз бизге къойгъан эм баш, сыйлы саугъады. Алагъа суюмеклик эмда кертилик, Норий айтыудан, джуртун, джерин, миллетин сакълауду, багъалата билиудю, аланы сыйларын мийикде тутар ючюн кюрешгенлей джашауду, миллетни бирлигин, асыллыгъын, къарнашлыкъ сезимин джаш тёлюге ангылатханлай турууду. Къарачай бла Малкъаргъа аталгъан назмусунда уа Норий былай айтады:

Бир миллетсиз, Малкъар бла Къарачай:

Биринг – джай Кюн, биринг - тамам

толгъан Ай,

Экигиз да – асыл, Алан туудукъла,

Ёмюрлюкге хош джашагъыз тау

джуртда!

Миллетге ёмюрлюк джашау берген аны хар адамыны асыл кылыгы, кярнашлыкъ, бирлик сезими, миллетине халаллыгы, кертилиги болганы бу тизгинледе ариу ангылашынады.

Хар инсаннга джашауну татыуу сынгар кесини джуртунда джашаса табыллыгын, киши джуртлада баш кечиндириуде насыб болмаганын поэт айырыб чертеди. «**Тыбыр джуртну тёрюдю**» деген назмусунда уа, поэт Алан джуртда бёгек ёсген ётгюр кыушну мийик кыая тапхырда салган уясындан, ёсюб джетиб, учуб кетген кыуш **Баланы** юсюнден айтады. Ол кыая, кёб ёмюрлени сюелиб, аны кыайтырын сакълайды. Сагышы, джарсыуу да кыуш **Баланы** дженгил кыайтмаганы болады. Ахырында **Ол** кыайтады. Кёб заманны кенг аламда айланса да, **Анга** сыйлы тыбыр баба джуртуну тёрю болуб, джюрек рахатлыкъ табханы кесини тау дуниясында болады. Не алам кенглик, не эркин джолоучулукъ, не башха бир джукъ кыуш **Балагъа** туугъан джуртуну орнун туталмайды, толу насыб, терен джылыу бералмайды.

Къарачайда, «Киши джуртда **Солтан** болгандан эсе, кеси джуртунда **олтан** болган ашхыды», деб бош айтылмаганы бу назмуда ариу ангылашынады.

Норий аяусузлукъну, уллу кёллюлюкню, орунсуз бёгекликни хыртлайды. «**Оюмсуз гяхиник**» деген назмусунда жангы джетген джашил гяхиник, кюн бетни толтуруб турган сары кыауданны тюртуб, ёхтемленеди, кеси кесине бек залим кёрюнеди. Анга дери алайгъа кыууат, берекет бериб турган ханс, кыаудан халгъа джетиб, нек саргъалгъанын

ангылаялмайды. Кеси, аны тамырындан
джашауда орун алыб, ёсюб, кьарыу таба
баргъанын да ангыларгъа излемейди.

Кёзюую джетиб, гяхиникге тамыр, джашау
берген кьаудан ауады. Гяхиник алайгъа толу ие
болады.

**Джарыкъ джулдузгъа башы
тийгенча,
Ёхтемленеди, огъартын кьарай,
Къой Джолну алыб беллик этгенча,
Уллуду кёлю, бёгекди алай!**

Табигъат а уллу кёллюлюкню, айрылыкъны,
кесимчиликни унамайды.

Узаймайын кьара булут джетеди, ол хыны
гюрюлдеб, андан джангур, буз кьююлады.
Джашау джорукъну – хар тёлю, кеси кючу бла
тюл, алдагъы, артдагъы тёлюле бла байламлы
джашагъаны бла кьарыулу болгъанын –
ангыларгъа суймеген гяхиникни буз урады,
эзеди. Ол кёзюуде ангылайды ёхтем гяхиник
кесини джашауунда кьауданны магъанасын:

**«... Мен, кьарыу алыб,
айныгъынчы, ол
Турлукъ болуред, ышыкълыкъ
эте».**

Ай медет, арт джыллада, «гяхиникдеча»,
оюмсузлукъ джашау джолубузда аслам тюбей
башлагъанды. Аллай, аныча джарсыула уа
миллетибизни бек кёб абындырадыла, хар
адамыбызгъа оюм этерге амалсыз керекли
болгъанын танытадыла.

Созарукъ улуну хар бир назмусунда да терен философия магъана барды. Поэт хар тёлюню келечиси, кесини джашау сынамына кёре, хар затха бирер тюрлю оюм бла, бирер тюрлю кёз бла къарагъанын чертеди, алай бла бир-бирлерин ангыларгъа, биригирге, бир-бирлерине билек болургъа керек болгъанларын эсгертеди. Сёз ючюн, **«Эки заманны адамлары»** деб автор атасы бла джашына айтады. Атасы бла джашы бир-бирине эм джууукъ адамла болгъанлыкъгъа, экиси эки заманны адамларыдыла да, бир затха бирер тюрлю оюм бла, бирер кёзден къарайдыла. Ол джашауну джоругъуду.

Автор келтирген юлгюде джер тюрбюнден табылгъан, самолётдан тюшюб, атылмай къалгъан эски, тот басхан, алай а бюгюнлюкде да адамлагъа къоркъуу салыб тургъан бомбагъа къарайдыла атасы бла джашы. Джылы келген таулу эсине ачы къазауатны къыйын кюнлерин, кюе тургъан эллени, къычырыкъ-джылау этген ач, ёксюз сабийлени, сакъатланы, ёлген тенглерин кёзюне кёргюзеди. Джашы уа – кёб киноланы, къарнаш къабырлада сын ташланы. Сора, сагъыш бюкген атасына къараб туруб, джашы, бюгюнню мамырлыкъны кюнюн сезиб, магъанасын ангылаб, чекде тургъан тенглерине ашыгъады.

Норийни бирси назмусунда да джашы бла атасыны юслеринден сёз барады. Атасы - кёбню кёрген огъурлу къарт - намазын бошай, этген тилегинде: **«...Менде рысхы къалмай къораб кетген кюнде кёб болсунла мал сюрюуле миллетимде, битимлери юйреб ёссюн!»** - дейди. Аны эшитиб, гудулукъ джолгъа тюшюб, терсейиб тургъан джашы, элде мал кёб болса, урлар зат табылыр, деген

оюм бла: «Амин Аллах!» - дейди. Ангысы терсейиб баргъан джаш хар адамны сыйы, джашауу, насыбы да миллетини джашауу бла, сыйы бла, огъурлулугъу бла, насыбы бла, рахатлыгъы бла байламлы болгъанын ангылаялмайды. Кеси къарныны, харам хакъны джалчысы болуб тургъан джаш атасы ол тилекни нек айтханын тюзюча ангылаялмайды, ангыларгъа да излемейди. Харам аш аны къайры элте тургъанын билалмайды. Ол, джутлукъну, аманлыкъны боранлары ургъан джанына тѣнгереб баргъанын эслеялмай, кесин къыйналмагъанлай джашарыкъ акъыллычыкъгъа санаб турады. Ол акъыл аны, элтиб, къайры сугъарыны сагъышын этерге уа ангысы джетмейди. Кеси кесин харам нѣгерлеге джетек этиб тургъанындан да хапары джокъду. Аллаи «джигитлени» психологияларын автор, кюлкюлю халда кѣргюзсе да, алагъа этген ишлери, халилери ючюн джууаблы болгъанларын таб эсгертеди.

Поэт адамны джашаугъа сансызлыгъы, оюмсузлугъу да джамагъатха уллу заран келтириучюсюн эсге салады. «Къармакъ джазыкъсынмайды» деген назмусунда, кerpеслениб, къайгъысыз, джомакъдача джашагъан насыблы чабакъ, къармакъгъа илиниб тургъан къабын къуртчукъгъа алданыб, кеси да къармакъгъа тагъылыб къалады. Аны бла автор джашауда «къармакъла» - адамны алдарча, терилтирча, джангылтырча затла - кѣб болгъанларын, эслемей атлагъан ауур азабха, таб, джан къайгъыгъа, ёлюмге тюберге да боллугъун чертеди. Гудулукъ, ичкичилик, туююш-уруш, дертчилик, джутлукъ, властха, байлыкъгъа баш атыу дегенча «къармакъла»

кёблени джарсыулу этедиле. Бусагъатда миллетибизден кёб адамгъа махтанчакълыкъ ауруу сингенди. Ол ауур шартны Норий «Къаргъа бла кёгюрчюн» деген тамсилинде уста суратлаб кёрюзеди. Къаргъа, Кёгюрчюнню аллын алыб, не къарыуун да салыб, махтанады, башхаланы сёгерге кюрешеди.

**«... Бу къауумгъа кёл салмай,
Джарсыб сёлеше эсенг,
Кимлелле да шохларынг?
Боллукъ эди билдирсенг...» - деб,**

Кёгюрчюн кетиб къалады. Къаргъаны уа мыдахлыкъ, сагъыш басады....

Авторну къайсы тамсилин окъусанг да, ойлашыр затланы табаса, аланы адамны эсинде къалырча джазалгъанына бюсюреу этесе. Башха назмулары да, алача, джашауну юсюнден сагъыш этдирген, адамлыкъны сакълар джанындан болургъа кереклисине эс бёлдюрген чыгъармаладыла.

Норийни джазыу тили сыйдамды, байды. Хар сёз орнунда джюрютюледи. Рифма, ритм ючюн деб къошулгъан учхара сёзге тюберик тюлсе. Ол себебден назмулары окъуучуну заманын керексизге алмайдыла, тынч окъуладыла. Аны бу биринчи назму китабы окъуучулары разы этерине, къарачай поэзиягъа бир таза шоркъа болуб къошулуруна ишек джокъду!

Созарукъланы Норийни бир назмусунда «Джюрек джылыу табылса...» деб тизгини

барды. Бу китабда окъуучу авторну чыгъармаларындан «джюрек джылыу» табары хакъды. Ызы къалын болсун!

Сылпагъарланы Кулина,

СССР-ни Джазыучуларыны союзуну
члени, КъЧР-ни Сыйлы окъуу
къуллукъчусу.

ДЖЫРНАС



Къарачайым-Малкъарым

Деу аланла зорчуладан, джауладан
Кёб ёмюрню узагъына сакълагъан
Сейир джуртну эркелете, ийнакълай,
Биз джашайбыз - Малкъар бла Къарачай!

Бу дуняны джандети деб аталгъан
Тау джерибиз махтау бла айтылгъанд.
Сууларыбыз - тамам кюмюш белибау,
Къууанчыбыз - эки башлы Минги Тау.

Припев:

Къарачайым - Малкъарым!
Экигиз да - эки учар къанатым,
Бир миллетден джаратылгъан эки халкъ,
Шох турасыз, бир-биринге болуб джакъ.

Бир миллетден джаратылгъан эки халкъ,
Шох турасыз, бир-биринге болуб джакъ.





Тамаданы сыйлаб, орун бергенле,
Тишируну ана къачын кѣргенле,
Къартларыбыз - тюз оноулу, келбетли,
Джаш тѣлюбюз - тау намыслы, адебли.

Къыйын кюнде шохун, тенгин сатмагъан,
Башхалагъа сауут алыб чабмагъан,
Тюзлюк джолда тенг атлагъан эгизле,
Зорлукъ, ачыу сынамагъыз ёмюрде!

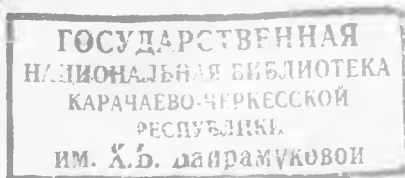
Припев:

Къарачайым - Малкъарым!
Экигиз да - эки учар къанатым,
Бир миллетден джаратылгъан эки халкъ,
Шох турасыз, бир-биринге болуб джакъ.

Бир миллетден джаратылгъан эки халкъ,
Шох турасыз, бир-биринге болуб джакъ.



Кара: 6139 -А



Къарачайым - Малкъарым!
Экигиз да - эки учар къанатым,
Бир миллетден джаратылгъан эки халкъ,
Шох турасыз, бир-биринге болуб джакъ.

Бир миллетден джаратылгъан эки халкъ,
Шох турасыз, бир-биринге болуб джакъ.

Къарачайым - Малкъарым!
Экигиз да - эки учар къанатым,
Бир миллетден джаратылгъан эки халкъ,
Шох турасыз, бир-биринге болуб джакъ.

Бир миллетден джаратылгъан эки халкъ,
Шох турасыз, бир-биринге болуб джакъ.

Бир миллетден джаратылгъан эки халкъ,
Шох турасыз, бир-биринге болуб джакъ.



Ариулукъ

Джаз башында джерге джылыу сингдирген,
Табиғатха джашил кийим кийдирген,
Джарыкъ кюнча, джашлай тургъан
ариулукъ,
Сенсе бизге сау дуняны суйдюрген.

Кёб ёмюрню теренинден ёталгъан,
Къартлыкъ кёрмей, бу кюнлеге джеталгъан,
Сейирликни уясыса, ариулукъ,
Таза иннет, татлы сезим бералгъан.

Инсанлагъа насыб джолну танытхан,
Кёб тёлюню къууандыргъан, джырлатхан,
Къыз намыслы, джаш адебли ариулукъ,
Джюрекlege суймекликни сынатхан.

Къалайда да танылады тюрсюнюнг,
Джашлыкъ бла байламлыды хар кюнюнг,
Заман чархха баш урмагъан ариулукъ,
Таркъаймасын къууат берген суйюмюнг.



Сени кёрсем...

Сени кёрсем, кёзлеринге къарарем,
Сюеме, деб кёлумдегин ачарем,
Деб таукеллик этеме мен кесиме,
Ашыгъама сеннге тюбер кюнюме.

Тюбесем а, кызыу тебе джюрегим,
Джунчугъандан абызырайды эсим,
Уялгъандан джерге къарай кёзлерим,
Тамагъымда къаладыла сёзлерим.

Ашхы умут тюнгюльорге джол бермей,
Джазыуубуз, ышандырыб, къол бермей,
Насыб излей, эки джолну барабыз,
Мен айталмай, сен кёралмай турабыз.

Кюрешеме, джангкылычдан ёталмай,
Кесим джангыз тогъайына джеталмай,
Кел, биз анга бирден бачхыч салайыкъ,
Ол джанында насыб бармыд, къарайыкъ.

❧ ❧ ❧



Кертиме антыма

Джарыкъды кѣлюм, джырлайд джюрегим,
Ангыла сен мени,
Элде ариула кѣб болсала да,
Сюеме бир сени.

Припев:

Уялма менден, жанлама кенгден,
Джууукъ кел къатыма,
Уялма менден, жанлама кенгден,
Джууукъ кел къатыма,
Кѣр болумуму, тутдур къолунгу -
Кертиме антыма.
Кѣр болумуму, тутдур къолунгу -
Кертиме антыма.

Башханы кѣрюб, артыкъ сый бериб,
Мыдах этмем сени,
Атанг – анангы, къарнашларынгы
Болсам кюѣулери.



Припев:

Уялма менден, джанлама кенгден,
Джууукъ кел къатыма,
Уялма менден, джанлама кенгден,
Джууукъ кел къатыма,
Кёр болумуму, тутдур къолунгу –
Кертиме антыма.
Кёр болумуму, тутдур къолунгу –
Кертиме антыма.

Адамлыгъынга, ариулугъунга
Махтауду хар сёзюм,
Бер джууабынгы, тауусулгъанды
Чыдамсыз тёзюмюм.

Припев:

Уялма менден, джанлама кенгден,
Джууукъ кел къатыма,
Уялма менден, джанлама кенгден,
Джууукъ кел къатыма,
Кёр болумуму, тутдур къолунгу -
Кертиме антыма.
Кёр болумуму, тутдур къолунгу -
Кертиме антыма.



Айланчы бери, кыйнамай мени
Сюйген джюрегими,
Сыйлы адамы, кыуанчда джыры
Болсанг а элими.

Припев:

Уялма менден, джанлама кенгден,
Джууукъ кел къатыма,
Уялма менден, джанлама кенгден,
Джууукъ кел къатыма,
Кёр болумуму, тутдур къолунгу –
Кертиме антыма.
Кёр болумуму, тутдур къолунгу –
Кертиме антыма.

Уялма менден, джанлама кенгден,
Джууукъ кел къатыма,
Уялма менден, джанлама кенгден,
Джууукъ кел къатыма,
Кёр болумуму, тутдур къолунгу -
Кертиме антыма.
Кёр болумуму, тутдур къолунгу -
Кертиме антыма.

Кёр болумуму, тутдур къолунгу -
Кертиме антыма.



Къайдан билейим?

Мен сени бек сюеме, дейд, ой,
Сени ючюн ёлеме, дейд, ой,
Анасы хыйнычyd, дейле,
Кеси да хыйлачыd, дейле,
Мен аны къайдан билейим, ой?

Эркеди, чёрчекди, дейле, ой,
Ишде эринчекди, дейле, ой,
Келин болса, сууутурму,
Анама бийче болурму,
Мен аны къайдан билейим, ой?

Ол кызны сёзюн этгенле, ой,
Биртда болумсузd дегенле, ой,
Къоярламы менден тыйыб,
Элтиб, юйлерине джыйыб,
Мен аны къайдан билейим, ой?



Сюйюмлюд сепкил бетчиги, ой,
Табды сюеги, этчиги, ой,
Не болса да, ол болсун, деб,
Иги муратым толсун, деб,
Келтириб къоярмы эдим, ой?

Не болса да, ол болсун, деб,
Иги муратым толсун, деб,
Келтириб къоярмы эдим, ой?



Дебми тураса?

Къуру ариулукъ неге керекди,
Сенде адамлыкъ джокъ эсе?
Сыфаты барны акъылы да бард,
Дебми тураса огъесе?

Субай санланы неге излейсе,
Алагъа ие джокъ эсе?
Сюеги барны суююмю да бард,
Дебми тураса огъесе?

Кукаланнгандан магъана бармыд,
Сенде илешлик джокъ эсе?
Къарагъан кёзге ау аталырем,
Дебми тураса огъесе?

Джашаудан насыб неге сакълайса,
Сюймеклик сезим джокъ эсе?
Сугъарылмагъан бачхада харбыз
Ёсерми, дейсе огъесе?



Джаз келсе...

(Сабийлеге)

Булут кёкге джарашыб,
Джауум андан терк энсе,
Кюн да джерни джылытыб...
Къалай игид, джаз келсе!

Чегет чапыракъланыб,
Балий акъ кийим кийсе,
Гергеджыз омакъланыб...
Къалай игид, джаз келсе!

Мандалакъчыкъ, къууаныб,
Мусхот болама, десе,
Госук тамыр сууланыб...
Къалай игид, джаз келсе!

Хауа джылыуну сезиб,
Гюргюр къанатын керсе,
Чыпчыкълагъа тин кириб...
Къалай игид, джаз келсе!



Къыш да, артха туракълаб,
Башха чакыгъа джол берсе,
Табигъат чагъыб-джашнаб...
Къалай игид, джаз келсе!



Къууан, къууан

Джаш:

Къайдаса, нек кёрюнмейсе, ариу мёлегим?
Сени нёгерге излейди, талпыб, джюрегим.

Къыз:

Къайдам, ийнанырчамыды суюмеклигинге,
Кетмез джарсыу салырмыса къыз джюрегиме?

Джаш:

Огъай, огъай, толу ийнан, ишекли болмайын,
Болгъанса сен джазыууму кюзю, къышы, джайы.
Къайры барсам да, кёлюмде тураса,
Мен сени унуталмайма, джюрекде къаласа.

Къыз:

Салам отча къабыннганды сенде суюмеклик,
Чола сезим келтирми бизге игилик?

Джаш:

Тилегими къабыл этиб, къууанч келтирсенг,
Джанымдан да сени суюлюб, джашарыкъма мен.



Къыз:

Тоба-тоба, керек болмаз аккыллы болургъа,
Нек эсе да, ангарылды джюрегим бир санга.
Хазыр эсенг а юйдеги къуаргъа,
Келечи джибер атамдан разылыкъ алыргъа.

Джаш:

Дунияда насыблы болур джер бар эсе,
Алайда джашау ачарма мен экибизге.

Къыз:

Джюрегимде джангкъылычны нюрюн
джандырдынг,
Джазыуума тюбер джолума атландырдынг.

Джаш да, къыз да биргелей:

Къууан, къууан, хар бир инсан, муратынга
джете,
Бизде кибик суймекликден джюрекле илеше,
Джарыкъ кюн турсун, мийикден тийгенлей,
Адам улу да джашасын, бир-бирин
суйгенлей!

Джарыкъ кюн турсун мийикден тийгенлей,
Адам улу да джашасын, бир-бирин суйгенлей!



Хурмет сеннге!

Ёхтем Къарча башчынг болгъан миллетим,
Алан джуртха нюр тегеди келбетинг,
Тарих ызынг – оюмлулукъ, батырлыкъ,
Кетмес шартынг – тюзлюк, тенглик,
адамлыкъ.

Припев:

**Табигъатынг – Минги Таулу, Къобанлы,
Хансынг, хауанг - бирча дары-дарманлы,
Мен джашайма, быллай джуртдан кюч ала,
Алан туудукъ болгъаныма къууана!**

Хурмет сеннге, джарашыулу тау халкъым,
Нарт юзюгю - Къарачайым-Малкъарым,
Къонакъ келсе, туздам теджей, тёр берген,
Хоншуланы багъалатхан, шох кёрген.

Припев:

**Табигъатынг – Минги Таулу, Къобанлы,
Хансынг, хауанг - бирча дары-дарманлы,
Мен джашайма, быллай джуртдан кюч ала,
Алан туудукъ болгъаныма къууана!**



Джамагъатынг – джигит, джигер, табышлы,
Тёлюлеринг – бабалагъа тыйыншы.
Сёзюнг керти, иннетинг тюз, тилинг бай,
Мамырлыкъда джаша Малкъар-Къарачай!

Припев:

Табигъатынг – Минги Таулу, Къобанлы,
Хансынг, хауанг – бирча дары-дарманлы,
Мен джашайма, быллай джуртдан кюч ала,
Алан туудукъ болгъаныма кьюуана!

Табигъатынг – Минги Таулу, Къобанлы,
Хансынг, хауанг – бирча дары-дарманлы,
Мен джашайма, быллай джуртдан кюч ала,
Алан туудукъ болгъаныма кьюуана!

Мен джашайма, быллай джуртдан кюч ала,
Алан туудукъ болгъаныма кьюуана!



Сюеме сени

Джашау нёгер болурменг, деб
Сюйген эдим сени,
Муратыма джетдирмейин,
Нек кыйнайса мени?
Муратыма джетдирмейин,
Нек кыйнайса мени?

Припев:

**Сюеме, сюеме, сюеме мен сени!
Тилейме, тилейме, насыблы эт мени!**

Сюймеклигим чагъад, джашнайд,
Сыйынмай дуниягъа,
Джерден да озуб, джайылгъанд
Джулдузлу аламгъа!
Джерден да озуб, джайылгъанд
Джулдузлу аламгъа!

Припев:

**Сюеме, сюеме, сюеме мен сени!
Тилейме, тилейме, насыблы эт мени!**



Сансыз этиб, кыйынама да,
Толтур тилегими,
Кенгден джанлаб айланма да,
Джылыт джюрсгими.
Кенгден джанлаб айланма да,
Джылыт джюрегими.

Припев:

**Сюеме, сюеме, сюеме мен сени!
Тилейме, тилейме, насыблы эт мени!**

Сенден джууаб алмагъан кюн
Сагъышлы къалама,
Биз насыблы болур ючюн,
Келин бол анама.
Биз насыблы болур ючюн,
Келин бол анама.

Припев:

**Сюеме, сюеме, сюеме мен сени!
Тилейме, тилейме, насыблы эт мени!**

**Сюеме, сюеме, сюеме мен сени!
Тилейме, тилейме, насыблы эт мени!**



Сюйдюмхан

Суу суратчады тюрсюнюнг,
Бабуш джюзгенчад джюрюшюнг,
Тишлеринг сары алтындан –
Бир сейирликсе, Сюйдюмхан.

Припев:

Ой, ала кёзлю, къаракъаш,
Махтауунг – уллу, джылынг – джаш,
Сюйюмлю бетинг – толгъан ай,
Хар ышаргъанынг – джылы джай.

Сен - субай санлы, келбетли,
Халал джюрекли, адебли,
«Уллу къазанда бишген эт»,
Татымлы битген тау кёгет.

Припев:

Ой, ала кёзлю, къаракъаш,
Махтауунг – уллу, джылынг – джаш,
Сюйюмлю бетинг – толгъан ай,
Хар ышаргъанынг – джылы джай.



Кёргенле бирча джаратхан,
Бурмачач, ариу Сюйдюмхан,
Джашауда толсун нюзюрюнг,
Тауусулмасын юзюгюнг!

Припев:

Ой, ала кёзлю, къаракъаш,
Махтауунг – уллу, джылынг – джаш,
Сюйюмлю бетинг – толгъан ай,
Хар ышаргъанынг – джылы джай.

Иннетинг – таза, кёлюнг – кенг,
Ашхыла бла сыйынг тенг,
Ариу къундузгъа ушайса,
Джюрек тёрюмде джашайса.

Припев:

Ой, ала кёзлю, къаракъаш,
Махтауунг – уллу, джылынг – джаш,
Сюйюмлю бетинг – толгъан ай,
Хар ышаргъанынг – джылы джай.



Ачыкъ айтыргъа базалмай,
Таукел болуб да джазаламай,
Ашыра санау кюнлени,
Сюйюб турама мен сени.

Припев:

Ой, ала кёзлю, къаракъаш,
Махтауунг – уллу, джылынг – джаш,
Сюйюмлю бетинг – толгъан ай,
Хар ышаргъанынг – джылы джай.

Кимни насыбы туталыр?
Джюрегинг кимге кёл салыр?
Мен болсам эди ол инсан –
Сюймеклигингден къууанган!

Припев:

Ой, ала кёзлю, къаракъаш,
Махтауунг – уллу, джылынг – джаш,
Сюйюмлю бетинг – толгъан ай,
Хар ышаргъанынг – джылы джай.

□ □ □



Халмурза

Минги Тауну туурасында, кюн бетде,
Орналгъанды Гюрюлдеуюк бек эртде -
Сени кибики тау кыушланы бешиги,
Хорлам джолгъа элтген Тейри эшиги.

Ма ол элде джаш джылларынг ётдюле,
Джашау джолла уруш тюзге элтдиле...
Тохтамышда ногъай халкъгъа махтаугъа
Туугъан эдинг, ётгюр кёллю Халмурза.

Каменка деб бир элчикни джеринде
Уруш-къаугъа кызыу баргъан кёзюуде,
Окъ ётмезлей, бетджан кыураб бетондан,
Джау пулемёт ата эди деппандан.

«Алгъа бар!» - деб буйрукъ алгъан солдатла,
Джетер-джетмез бетджанны туурасына,
Артха туруб, джан сакъларгъа болалмай,
Ауаелле, джауладан дерт алалмай.



Джигит улан, ол кьоранчха тѣзмединг,
Деу джюрегинг ёлюм кьоркьюу сезмеди,
Чырмау бола джауну кьанлы ишине,
Джетиб аудунг пулемѣтну юсюне!..

Исси кьанынг джау бетджаннга чачылды,
Тенглеринге ёлюмсюз джол ачылды!
Джашауунгу сала турмай базманнга,
Хорлам ючюн джан бергененг, Халмурза...

Хакъ болса да кьара кьагъыт келгени,
Ёлгенинге ийнаналмай джюреги,
Джарлы ананг, бир да чыдаб тѣзалмай,
Сакълай эди, уллу джолдан кѣз алмай.

Эсгертменгде, джюрегинги кьатында,
Батырлыкъны чексизлигин таныта,
Къызыл Джулдуз джабад ачы джарангы,
Джашыргъанча ана кѣзледен аны.





Айран

Къарачайдан джер юсюне джайылгъан,
Дамлылыгъы – ким да сайлаб алырча,
Хар ичгеннге саулукъ келтирген айран
Агъарады, Минги Тауну къарыча.

Припев:

Айран, айран, джууурт айран,
Ана къолла уютхан,
Къонакъ сыйлай, таулу къызла,
Суусаб этиб, узатхан.

Барды анда татыу берген къыйыны
Джай таякъны, къыш сенекни тутханны.
Тау джуртумда джокъду сыйы, намысы,
Акъ къачы бла ант этиб, унутханны.

Припев.

Айран, айран, джууурт айран,
Ана къолла уютхан,
Къонакъ сыйлай, таулу къызла,
Суусаб этиб, узатхан.



Дарман суулу хансла болуб тамалы,
Ёз тутдургъан, тым болалгъан кёб ашха,
Керек кюнде ауушдургъан балхамны
Джер юсюнде джокъду айрандан башха.

Припев:

**Айран, айран, джуурт айран,
Ана кьолла уютхан,
Къонакъ сыйлай, таулу кыызла,
Суусаб этиб, узатхан.**



Малкъарым

Келеме, келеме, Малкъарымы кёрейим деб,
Кёргенде саугъагъа джыр берейим деб,
Кёрдюм, къууандым мында джашаугъа,
Ёрлегенча болдум мийик таугъа!
Кёрдюм, къууандым мында джашаугъа,
Ёрлегенча болдум мийик таугъа.

Припев:

Сюерикме, сую, дерикме,
Къарнашымса - сый берликме,
Гурушха да этерикме,
Кёлюнге да джетерикме,
Кёлюнге да джетерикме,
Тансыкълаб, уллу салам иерикме.

Олтуруб, олтуруб, юйлю ушакъ этерикме,
Халынгдан хапар алыб кетерикме,
«Къарнаш айтыр сёзюн айтмай къоймаз,
Аны ючюн намысын да джоймаз».
«Къарнаш айтыр сёзюн айтмай къоймаз,
Аны ючюн намысын да джоймаз».



Припев:

Сюерикме, суй, дерикме,
Къарнашымса - сый берликме,
Гурушха да этерикме,
Кёлюнге да джетерикме,
Кёлюнге да джетерикме,
Тансыкълаб, уллу салам иерикме.

Таулу халкъ, таулу халкъ намысына сакъ
болад,

Ол ахлуларына керек кюн джакъ болад.
Малкъар бла Къарачай – къарнашла,
Алан халкъгъа туугъан эгиз джашла,
Малкъар бла Къарачай – къарнашла,
Алан халкъгъа туугъан эгиз джашла.

Припев:

Сюерикме, суй, дерикме,
Къарнашымса - сый берликме,
Гурушха да этерикме,
Кёлюнге да джетерикме,
Кёлюнге да джетерикме,
Тансыкълаб, уллу салам иерикме.



Элингде, джерингде кѳуанчла кѳб
болсунла,
Аккала айтхан алгѳышла толсунла,
Хар юйдегинг, насыбха бѳлениб,
Хош джашасын, джуртуна кѳллениб!
Хар юйдегинг, насыбха бѳлениб,
Хош джашасын, джуртуна кѳллениб!

Припев:

Сюерикме, суй, дерикме,
Къарнашымса - сый берликме,
Гурушха да этерикме,
Кѳлюнге да джетерикме.
Кѳлюнге да джетерикме,
Тансыкълаб, уллу салам иерикме.



Сакълаб турама

Эртденнгиде кюн тийсе,
Тау гюллени джарыта,
Сен ышаргъанча болад,
Джюрегими джылыта.

Припев:

Кёз джарыгъым – мёлегим,
Келмез сылтау къурама.
Юйюбюзню эшигин
Джабмай, сакълаб турама!
Юйюбюзню эшигин
Джабмай, сакълаб турама!

Ариу, ёхтем джюрюшюнг
Тау маралгъа ушатад.
Илешдирген къарамынг
Кёллендириб джашатад.

Припев:

Кёз джарыгъым – мёлегим,
Келмез сылтау къурама.
Юйюбюзню эшигин
Джабмай, сакълаб турама!
Юйюбюзню эшигин
Джабмай, сакълаб турама!



Тынгысыз джюрегиме
Балхам бола сёзлеринг,
Келбетли сыфатынга
Нюр тегелле кёзлеринг.

Припев:

Кёз джарыгъым – мёлегим,
Келмез сылтау кёурама.
Юйюбюзню эшигин
Джабмай, сакълаб турама!
Юйюбюзню эшигин
Джабмай, сакълаб турама!

Халинги бек джаратыб,
Тамам кемсиз сюйгенме.
Тындырыр деб, ышаныб,
Айдан САЛАМ ийгенме.

Припев:

Кёз джарыгъым – мёлегим,
Келмез сылтау кёурама.
Юйюбюзню эшигин
Джабмай, сакълаб турама!
Юйюбюзню эшигин
Джабмай, сакълаб турама!



Къарылгъачла

Ариу, сейирлик тауушла чыгъара,
Джарыкъ джюуолдейди ингиралада
Къызыл боюнлу, тум-къара къарылгъач,
Сыйынмагъанча ичине бир къууанч.
Къызыл боюнлу, тум-къара къарылгъач,
Сыйынмагъанча ичине бир къууанч.

Дженгил къымылдайды джити къанаты,
Садакъча джырады джылы хауаны,
Кёкде да учады, тюшеди джерге,
Кимге эсе да ашыгъад тюберге.
Кёкде да учады, тюшеди джерге,
Кимге эсе да ашыгъад тюберге.

Джетди, джырылдаб, кечикген тенгчиги,
Сакълаб тургъаннга бек джылы тюбеди,
Къууанч тыбырлы болдула да, бирге
Учуб кетдиле Аламны кенгине.
Къууанч тыбырлы болдула да, бирге
Учуб кетдиле Аламны кенгине.



Узакъмыд, кыйынмыд ётер джоллары,
Энди кыйда болур кьонушлары?
Сагъышлы къарайма, тилей Аллахдан,
Насыб ёнгелеб кетмезин аладан.
Сагъышлы къарайма, тилей Аллахдан,
Насыб ёнгелеб кетмезин аладан.



Насыб джулдузум эсенг...

Билмей тургъанлай, юсюме джаугъан къар кирик,
Джюрегими джесирге алгъанды суймеклик,
Къайдаса, нек эшитилмей къалды чамынг,

кюлкюнг?

Тансыкъ этдинг, кёз аллымда турад тюрсюнюнг.

Припев:

Чакъырама, кёрюн меннге, нюрюнг тегюле,
Къууат салгъан джарыкъ кюнча алан кегюме,
Ашхы умут гюлча чагъады джюрегимде,
Джангыз сени атынг айтылад тилегимде.

Ёзен тубан басханча, кючлеб тынгысызлыкъ,
Къалмагъанды джюрегимде алгъыннгы

тынчлыкъ,

Эмилик ат тюшген кирик аркъан чалыугъа,
Джунчугъанма, мадар табмай быллай болумгъа.

Припев:

Чакъырама, кёрюн меннге, нюрюнг тегюле,
Къууат салгъан джарыкъ кюнча алан кегюме,
Ашхы умут гюлча чагъады джюрегимде,
Джангыз сени атынг айтылад тилегимде.



Ахырат азабым эсенг дуня чакъда,
Инджитирге ашыкъма да, сабыр бол, сакъла.
Насыб джулдузум эсенг а, шукур Аллахха,
Джазыуунгу бѣлерикме кетмез насыбха!

Припев:

Чакъырама, кѣрюн меннге, нрююнг тѣгюле,
Къууат салгъан джарыкъ кюнча алан
кѣгюме,
Ашхы умут гюлча чагъады джюрегимде,
Джангыз сени атынг айтылад тилегимде.



Сендеди сайлау

Кенгден къараб нек кетесе сен,
Кёлюнг кългъанча менден?
Сюймеклик отда кюеме мен,
Джууаб сакълайма сенден.

Хатерсизлик тюзетгенд да джол,
Джангызлыкъ кёл кенгдиред,
Насыб базманнга минсем да, ол
Бирси джанына дженгдиред.

Припев:

Джукъу арамда тюшюме кирген
Ариу мёлекге ушайса,
Кече, кюн да эсимдесе сен,
Джюрегимде джашайса.

Кече, кюн да эсимдесе сен,
Джюрегимде джашайса.



Кёлюмдегин ачыкъ эттенме,
Энди сендеди сайлау,
Ахырыма тамам джетгенме,
Бол сен джарама байлау.

Быллай бир тилетиб турма да,
Бир тыбыргъа къарайыкъ,
Кел, бир оноулу болайыкъ да,
Насыбха джол салайыкъ.

Припев:

Джукъу арамда тюшюме кирген
Ариу мёлекге ушайса,
Кече, кюн да эсимдесе сен,
Джюрегимде джашайса.

Кече, кюн да эсимдесе сен,
Джюрегимде джашайса.



Къайдаса сен?

*Сезлери: Джаубаланы Х.
Созарукъланы Н.*

Армау болдум, джазыкъ болдум, суюе-суюе,
Тауусулду джюрек отум, куюе-куюе,
Сезимлерим талпыу къылгъа тие-тие
Бошалдыла, сеннге тилек ие-ие.

Припев:

Къайдаса сен, къайдаса сен, айт манга,
Сагъыш эте чыгъама мен хар тангнга,
Къачла санай, джазла санай, сакъ болдум,
Джолгъа къарай, сени сакълай, къакъ
болдум.

Сени излей, талпый, куюей, инджилдим мен,
Кёкдемисе, джердемисе, къайдаса сен?
Тыхсый-тыхсый, шекер башча, тауусулдум,
Ычхынмаздан суюмекликге джесир болдум.

Припев:

Къайдаса сен, къайдаса сен, айт манга,
Сагъыш эте чыгъама мен хар тангнга,
Къачла санай, джазла санай, сакъ болдум,
Джолгъа къарай, сени сакълай, къакъ
болдум.



Джазыууму джерлеб, анга миналмайма.
Сени кьайда излерге да билалмайма,
Термилтме да, кьайтсанг а сен джуртха атлай,
Тау гюллени джыяма мен, сени сакълай.

Припев:

Къайдаса сен, къайдаса сен, айт манга
Сагъыш эте чыгъама мен хар тангнга,
Къачла санай, джазла санай, сакъ болдум,
Джолгъа къарай, сени сакълай, кьакъ
болдум.

Къайдаса сен, къайдаса сен, айт манга
Сагъыш эте чыгъама мен хар тангнга,
Къачла санай, джазла санай, сакъ болдум,
Джолгъа къарай, сени сакълай кьакъ
болдум.

Джолгъа къарай, сени сакълай, кьакъ
болдум.



Алан туудукъла

Бир тамырдан ёсген эки гюл киби,
Бир бутакъда битген эки балийча,
Бир тыбыргъа тенг келтире игилик,
Бирден туугъан эки эгиз сабийча,

Бир миллетсиз, Малкъар бла Къарачай:
Биринг – джай Кюн, биринг - тамам толгъанАй,
Экигиз да - асыл, алан туудукъла,
Кёб ёмюрню хош джашайсыз тау джуртда!

Къазауатны къанлы кюнюн сынагъан,
Сюргюн болуб, кёб азабха чыдагъан,
Киши джуртда онгсузларын атмагъан,
Сынау тюшсе, адамлыгъын сатмагъан.

Тюзлюк хорлаб, ёз джерине къайталгъан,
Джыр арада ачыкъ сёзюн айталгъан,
Алан джуртда джарашыулу къонакъбай,
Джаша, джашна, сыйлы Малкъар-Къарачай!



Назмунда



Тыбыр джуртну төрүдү

(Семенланы Магометни джашы
Владимирге атайма)

Алан джуртда бёгек ёсген ётгюр кьюш
Уя салганд мийик кьяа тапхырда,
Ёсюб джетиб, этдире кьанат таууш,
Учхан эди ол уядан бир Бала.

Джелни, кюнню, джауумну да тюрбюнде
Ма ол кьяа кёб ёмюрню сюелед,
Эки кёзю чыракь кетиб ёзеннге,
Теке кьалкьюу этген кьартча кёрюнед.

Огъай, джукью хорлаялмайды аны,
Кюн амандан да джокьду бир кьоркьюуу,
Кьюш Баланы юсюнденди сагъышы,
Аны дженгил кьайтмагъаныд джарсыуу.

Ол а кьайтды, кьанат джели таулада
Аманлыкьны кирин-кьюрун сибире,
Джетиб кьонду чал кьяада уягъа,
Баласыча, тау адетде сый бере.



Чексиз кёкде эркин учхан деу кѳушдан
Иннет кирлик, джюрек тарлыкъ кериди,
Кенг «аламны» аулаб келген батыргѳа
Сыйлы тыбыр тау джуртуну тѳрюдю!



Ананы сёзю

Джукъусуз кечелени, тынгысыз кюнлени да,
Кёб джылланы ётдюре огъурлу, сыйлы ана,
Джашауда къарт болса да, ол, суююмлю ышара,
Джюрек джылыуун беред, баласын къуандыра.

Саулай джерни юсюнде мамыр джашау бегисе,
Излейди ана джюрек, баласы аны кёрсе,
Адамлыкъны сингдире кёлюне, иннетине,
Юретеди баласын джараргъа миллетине.

«Джашым, аскерчи болдунг, тюзлюк джолда
кер къанат,
Айыб салыб атынгы сагъынмазча джамагъат.
Джаула тауларыбызда теблемезча гюллени,
Рахатлыкъгъа джакъчы бол, деб ёсдюргенме сени.

Унутмай тут эсингде ауушлада, мийикде,
Дуппурлада, тюзледе, узакъда, чегетледе
Кёб къарнаш къабырлада асыралгъан джашланы,
Алагъа эсгертмеге салыннган сын ташланы.



Алайды к̣ъазауатны к̣ъанлы ызы, ачыуу,
Атангы да к̣ъоратханд ёлюм келтирген огъу.
Балам, бюгюнлюкде да уруш отну джагъаргъа
Излейле бир к̣ъауумла, сакъ бол сен алайына».



Джаз келди

Бузла эрий, кюртле бола аздан аз,
Джылы хауа ауушдура сууукъну,
Джууукълашды энтда бир кёзююлю джаз,
Хар инсанны эте ашхы умутлу.

Хыны кыыш да энди болгъанды кыымсыз,
Тау башлагъа джанлай, артха атлайды,
Джашил джазны ал атлысы – гергеджыз -
Ариу джырлай, «суююмчюлюк» сакълайды.

Джылны хар бир чагъын кёзюу келтире,
Берекетли джер тегерек бурулад,
Бёленнгенча биринчи суюмекликге,
Алтын чирчик бутакъчыкъда кюбулад.



Оюмсуз гяхиник

Эриген кюртден саркъа шоркъала,
Кюнбетни джабыб, саргъалад къаудан,
Аязчыкъ къакъса, сабыр чайкъала,
Излеген кирик джанларгъа даудан.

Анга дау этген джашил гяхиник,
«Кет, къора,- дейди,- туугъан джеримден!»
Ёсе келеди, кёкге силкиниб,
Къауданны тюртед кёкюрегинден.

Ауады къаудан, кёзюю джетиб,
Джашаудан кетген огъурлу къартча,
Гяхиник ёсед, кёб умут этиб,
Кюнню нюрюне тюрсюнюн ача.

Джарыкъ джудузгъа башы джетгенча,
Ёхтемленеди, огъартын къарай,
Къой джолну алыб, беллик этгенча,
Уллуду кёлю, бёгекди алай.



Бир къара булут, узаймай джетиб,
Тыяды джерден кюнню джылыуун,
Хыны гюрюлдеб, кёб «дауур» этиб,
Къуяды кёкден бузун, джангурун.

Ангылаялмай джашауну кючюн,
Ол джаш гяхиник ёхтем сюелед,
Бар алайына, бузуб тюрсюнюн,
Буз джангур аны урады, эзед!

Ашхы умутла тас боладыла,
Былай тюшеди къаудан эсине:
«Мен, къарыу алыб, айныгъынчы, ол
Турлукъ болуред, ышыкълукъ эте».

Адамлада да болады алай:
Ауур кёрюнюб къалалла къартла,
Къатылыкъ эте, къартлыкъгъа джетиб,
Кеч сокъураныб, кюелле артда.



Къыш

Инсанлада тириликни тинтерге
Джаздан къачха дери заман берилгенд.
Тындырылгъан ишлени эсеблерге
Табигъатдан «ревизор» джиберилгенд.

Келгенди ол, акъ абасы джел эте,
Хар бир затха ие кёзюн джетдире,
Джигерлеге: «Аперим», - дей, кёл эте,
Джалкъаулагъа дыгаласла этдире.



Назмучугъа

Таукел болалсанг назму джазаргъа,
Джарар халкъынга керти айтханынг.
Уллуд суймеклик, сейирд табигъат,
Сен а кёре бил андан къалгъанын.

Ишчи белгилиди этген ишинден,
Къойчу юлгюлюдю кютген малындан,
Джер битимлиди кюнден-джауумдан,
Сен таб бюсюреу назмуларынгдан.

Джетмей эсе уа джашау билиминг,
Зырафлыкъ салма къагъыт-къаламгъа,
Магъанасыз, сай эсе тизгининг,
Сен къой ол ишни фахмулу адамгъа.



Төрттизгинле

Аман уру къазыб меннге,
Атма ары чыгъанакъны.
Джангыз Бир Аллахды билген,
Къайсыбыз тюшерин ары.



Бабуш махтаулуду кёлде джюзерге,
Андан да устады ариу дуадакъ,
«Тенгизчилелле» къазла да, ёнге,
Сууда барындан да тириди чабакъ.



Кёбчюлюк баргъан джолну бар сен да,
Чаууллу болур сыналмагъан джол.
Бирлеге «зыбыр» кёрюннюк эсенг да,
Тюзлюкню джакълай билген адам бол.



(Терезе)

Джукъа этинг къарам тыймаз тазады,
Агъач къуршоу алыб тегерегинги.
Сенден ётген кюн джарыкъда джазады
Ашхы поэт оюмлу тизгинлерин.



Къармакъ джазыкъсынмайды

Джауун кёрсе, бугъуб сууну теренинде,
Шохун кёрсе, суююм тартыб, керпеслене.
Хар бир кюню – тауусулмагъан бир джомакъ!
Ма бу халда джашаб тургъанды бир чабакъ.

Хар затны да болад, дейле, ахыр кюню,
Чабакъны джазыуу – анга тамам юлгю.
Къабдыгъа алданыб, тагъылгъанд
къармакъгъа,
Ычхыналмай, башы къалгъанды азабха.

Бошламагъанд темир къармакъ, хатер этиб,
Созулгъанды хариб чабакъ, джаны кетиб.
Темирни уа, ким да билед, джокъду джаны,
Ол тындырад биреу анга буюргъанны.



Эки заманны адамлары

Джылла ётюб, табылганды джер тюбюнден
Самолётдан ёлюм себе тюшген бомба,
Эски болуб, тот кессе да кябыргъасын,
Къоркъуу салат ол бюгюн да адамлагъа.

Ол сауутха кярайдыла эки таулу:
Джылы келген киши – бири, бири да – джаш,
Бири эсине тюшюред кёб кинону,
Ол бирсини эсинде уа - талай сын таш.

Кярайды джаш бомба бла атасына,
Атасыны кёрюнелле, ма, кёзюне:
Къазауатны кыйын кюнлери, урушла,
Джауну къууа, джетгенлери тау ёзеннге.

Тюшюреди эсине ол ауушланы,
Ёксюз къалгъан, ачлыкъ бюкген сабийлени,
Ата болмай, джашлай ёлген уанланы,
Джаныуарлыкъ джетиб кюйген кёб эллени.



Къарайды джаш сагъыш басхан атасына,
Солдат борчу терен сингиб джюрегине,
Артыкъ да бек сезиб кючюн мамырлыкъны,
Ашыгъады чекде тургъан тенглерине.



«Амин Аллах!» - дегенди

Бир огъурлу къарт, бошай келиб намазын,
Тилек тилеб, кёкге бургъанлай къарамын,
Омакъдан да «дуу» деб джана юсю-башы,
Юйге кириб келгенди гудучу джашы.

Тынгылаб ол атасыны тилегине:
«Менде рысхы, къалмай, къораб кетген
кюнде
Кёб болсунла мал сюрюуле миллетимде,
Битимлери юйреб ёссюн», - дегенинде,

Сейир болуб, атасына къарагъанды,
Айтылгъанны кесича ангылагъанды,
Сора эрлай тюшер гылны санагъанды,
«Амин Аллах!»- деб бетин да сылагъанды.



Ит итди

Токъ Самырны иеси, бир ашхы адам,
Эслемейин, басханд аны аягындан.
Сора Самыр, саггыш эте турмай, дюрген
Сермеб къабханд иесини инчигинден.

Къызыл къандан толуб ауузу Самырны,
Джылы этден юзюб алгъанд бир къабынны,
Къаллай кёзден къарасанг да быллай затха,
Ит итлигин кёргюзгенди джамагъатха.



Аллах онг берсин
(Багъалы устазым
Бостанланы Зубайдагъа атайма)

Къарлы бугъойла, кюртле, къаяла
Джасагъан мийик тау джуртда,
Таза иннетли, ариу Зубайда
Зауукълу ёсдюнг Хурзукда.

Кюнню нюрюча, джюрек джылыта
Огъурлу бетинг, суююмюнг,
Миллет шартланы танытадыла
Адебли халинг, кийиминг.

Таугъа чыкъгъанча – окъуу бачхычха
Сен ёрлеб, къанат кересе,
Кесингде болгъан билим байлыкъны
Джаш тёллюбюзге бересе.

Устазлыкъ джолда санынг талмасын,
Джитилей турсун къаламынг.
Миллетинг ючюн тебед джюрегинг,
Алан джуртунгад саламынг.



Толу юйдегинг - насыб юлюшюнг -
Джазыуунг берген баш файда,
Андан джюрегинг джарыб, кьууаныб,
Зауукълу джаша, Зубайда!

Биз - джашла, кьызла - сен окъутханла,
Эсде тутабыз, сый бере,
Сен да разы бол кёб кыйынынга,
Аллах онг берсин минг кере!



Насыблы эт джазыуумдан

Таулулада адет болгъанд
Кече отну мыдыхларын
Кюлге кёмюб асырагъан,
Джандырыргъа табмай пашот,
Мыдыхладан тамызыб от,
Кечинмек этиб джашагъан.

Ол лагъымны эталмагъан,
Оту кечеден джукъланнган,
Тартынмайын хоншусундан,
Таукел келгенд танг атаргъа,
Тыбырда от джандырыргъа,
Мыдых алгъанды отундан.

Ма мени да, сен сан этмей,
«Тютюнюн» да киши кёрмей,
Джюрегимде джанад «ёртен».
«Кюлю» терен ахсыныуду,
Огъайынг джюрек джарсыуду,
Инджилеме суймекликден.

Бурма джерге къарамынгы,
Джунчумай ал саламымы,
Насыблы эт джазыуумдан.
Кел, берейим джюрегингде
Суймекликни ёчюрюге,
Мыдых джюрек джылыуумдан.



Сени ючюн

Сени ючюн бойнума сынау тышсе,
Чыгъанакълы хансланы уллу тызде
Джалан аякъ, джырыб, ётюб кетерем,
Бек керекди, деб билдирсенг а меннге,
Не тюрлю да мадар этиб мен сеннге
Кёкден айны, алыб, саугъа этерем.

Тарыкъмайын, тёзалырем азабха,
Ёталырем, бууса да тар сыбабха,
Бир этгеед, ансы, бизни джазыуум!
Дуния рысхы джамчы болуб джабса да,
Улху болуб, тоханагъа тартса да,
Сенсиз кюнюм – сёрюкмеген джарсыуум.



Джюрек джылыу табылса

Къатыгъыз бла озуб баргъан заманда
Кёрюченме терезенгде гюллени,
Сени бла бир юйделле, деб, ала,
Сукъланганлай ашырама кюнлени.

Мен да аллай бир ссейир гюл болалсам,
Кёз туурангда чагъар эдим, джашнарем.
Сенден меннге джюрек джылыу табылса,
Тар болса да, къошунда да джашарем.



Ышандырыб джюютме

«Сюймеклик барды, ийнан», -
Деселе да адамла,
Джылыу табмадым андан,
Ётселе да кёб джылла.

Энди аны «татыуун»
Бюгюнлюкде сынайма,
Кёлтюралмай джарсыуун,
Джюрегими сылайма.

Сюймеклигим турады,
Шынгкъарт болуб джаннганлай,
Дахир да Зухраны
Сюе болмазед былай.

«Сюеме», - деб кёл бериб,
Сокъураныб инджитме,
Джюрегинг алмай эсе,
Ышандырыб джюютме.



Иермисе сабийни?

Талай джылны кърал ишни баджара,
Джер ауладым, сезиминге ышана...
Джангыз Бир Аллахды билген боллукъну,
Энди кёб кълмагъанд, аскер къллукъну
Бошаб, туугъан тау джуртума кълйтыргъа.
Талпыб келсем, насыблы эте мени,
Иермисе тийрегизден сабийни:
«Сакълайды», - деб кълуанч хапар айтыргъа?



Нек?

Кёб кюнлени мыдах сагъыш этдирген,
Кёзююнде булутлагъа джетдирген,
Насыбсызны ичин ачы «тырнатхан»,
Насыблыны уа джюрегин джырлатхан,

Къалаупеладан беричи джашагъан,
Джюреклени джауун, эмиб, ашагъан,
О, суймеклик! Нексе менден илгиздик?
Кюрешсем да, тутдурмагъан эмилик!



Алджамайыкъ

Сабыр чайкъалады узун сенгкилчек,
Учханча, дженгеди эки джанына.
Джашлыкъ, джылыта, эмилик джюрекни
Таукел миндиреди ма ол «базманнга».

Джарыйбыз, бизни мийикге кѣлтюрсе,
Тенгиз толкъунну бойнундача, солуб,
Мыдахланабыз, энгишге эндирсе,
Тоханадан тюшюргенча болуб.

Тамам сенгкилчекча, джашау айланчла
Ары да, бери да силдейле бизни,
Джетишимли, джарсыулу болсакъ да,
Ташламайыкъ биз, алджаб, эсибизни.



Ала менден ариудула

Тау чегетни кюнбетинде орналгъан
Нызычыкъла сѣлешгенле, ёчешиб,
«Мен ариума, мен субайма»,- деб ала
Дауур, къайгъы ачхандыла, демлешиб.

Ол керексиз сандыракъгъа тынгылай,
Эмен терек тауусханды тѣзюмюн,
Сора айтханд: «Даулашмагъыз, сиз, былай,
Ма ол келе тургъан билликди тюзюн».

Терекчикле, къарасала сагъайыб,
Эслейдиле адам къолда мычхыны,
Ауузуна гетен бусхул чырмалыб,
Беллигинде орун табхан балтаны.

Эрлай къымсыз болалла нызычыкъла,
Кѣзлери да чыракъ кетиб Аламгъа,
Хоншуларым менден да ариулалла,
Деб айтыргъа излегенча адамгъа.



Насыб энтда ышарды

Санау кюнле ауушдура бир-бирин,
Кёб заманны сенсиз кялыб джашадым,
Мадар болмай тас этмезге нёгерин,
Джангыз кялган дуадакыгъа ушадым.

Энди кяйтдынг. Кече ётдю, кюн тийди,
Биягынлай насыб ышарды бизге,
Тыбырыбызда шохлукъ тамыр ийди,
Къууанчыбыз джайылды элибизге.

Учунайыкъ джашауда игиликге,
Бир-бирибизге берейик разылыкъ,
Арабызда джарсыган сюймекликге
Тюшюнмеклик болсун отлукъ, тамызыкъ.

III III III



Чалкыда эртден

Бёлек адам, биригиб,
Турналача тизилиб,
Ишге бирден берилиб,
Чаладыла, керилиб.

Къурч чалкыла зынгырдай,
Къалын чыкъдан джылтырай,
Терен хансха баталла,
Кесиб, солгъа аталла.

Джырлайд джыйын тамада,
Эжиу эте къалгъанла,
Джёрмелеча дюрюле
Томалалла, тизиле.

Илгиздик бёденеле,
Джан сакълар мадар эте,
«Дюр-дюр» эте учалла -
Чалкы тюбден къачалла.



Джыйында сыркыу «Теке»
Безий, самаркъау эте,
Тыйгъанд бир джолоучуну,
Юзер умутда улху.

Къарангы кенгнге къачханд,
Танг да тюрсюнюн ачханд,
Джер солуйду, суюнюнуб,
Джашил чачы джюлюнуб.



Ёзен аяз

Салкын аяз, чегетледе шуулдай,
Таудан тюзге салам айта энеди.
Ана кълча, ташны, гълню тенг сылай,
Эркелете, ийнакъл бола келеди.

Ёшюнъл бла сыйпайд тала хансланы,
Тереклени силкиндириб кюрешед,
Кёкге чыгълб, чагълды булутланы,
Ётгюр кълш бла кенг аламны юлешед.

Бир кёзюуде танытады батырлыкъл:
Сугълуды тар дорбуннга, тешике,
Бирде ушайд, кёлюн басыб мамырлыкъл,
Бешикчикде джукъллаб тургълн сабийге.

Салкынлыкълны «ёнгкюч» алыб кълбандан,
Талпыу табыб, эниш сюрем урады,
Кийик болсун, инсан болсун - хар бир джан,
Разы болуб, анга бетин бурады.



Аланла асабасы Къарачайны
Нарт джерини табигъаты алайды,
Быллай джуртда тууб ёсген уланны
Ёзен аяз къара чачын сылайды.



ТАМСИЛЛЕ



Тауусулмагъан джыйылыу

Джаныуарла, хайуанла, чабакъла
Джыйылгъандыла бир кёлню къатында.
Къанатлыла да къошулуб алагъа,
Оноу-кенгеш къургъандыла алайда.

Аслан айтханд: «Менден ётгюр ким болур,
Бийлик тутуб, тёрню сыйын джакъларгъа?»
Ёгюз айтханд: «Менден кючлю ким болур,
Арымайын, къаладжюкню тартыргъа?»

Ит айтханды: «Табылырмы менден сакъ,
Ортакъ иште къараууллукъ этерге?»
«Менден тири джюкъду,- дегенди чабакъ,-
Суу тюбюнде хазналагъа джетерге!»

Къуш махтаннганд: «Къанат къакъмай,
Аламны
Менден башха джюкъду тёрюн ауларыкъ»,
Тюлкю да, зынгырдата къонгурауну:
«Энди бармыд менден къуллукъ
дауларыкъ?»



Хар ким кёлюндегин ачыкъ этгенди,
Алай а таб оноу эталлыкъ къайда!
Айтышыуда талай заман кетгенди,
Джыйылыу а барад энтда алайда.



Джазарламы хапарла?

Талай кёлде чабакъланы ёсдюре,
Бай болургъа къызыныб ол бекден бек,
Ырхызладан тоюб бир кекирирге
Термилеед тоюмсуз, джут сарыубек.

Ташытаед чабакълагъа ашарыкъ,
Эркелете, хар бирисин махтайед,
Токъ чабакъла уа «джырлайелле», тоюб,
Сарыубек да тояр кюнюн сакълайед.

Кёзюу джетди да кюнлени биринде
Чабакълагъа ырхызларын «тёгерге»,
Мыллык атыб киред кёлню ичине
Ол сарыубек, чыдам табмай тёзерге.

Кёл болгъаннга кёзюу кириб чыгъад ол,
Ырхызы бла тенг джута хар чабакъны,
Чабакъла уа, сау къалырдан «джуууб къол»,
Къаргъыш тулукъ этеелле мурдарны.



Джылла ётюб, илму билген Къундузла,
Ол кёллени туурасында олтуруб,
Джазадыла, тарихге деб, хапарла,
Чабакъ юзюк къалмазча унутулуб.



Кетерик кетсе...

Табиғат салған джорукъну бузуб,
Джылда эки чакъ ачхандыла дау,
Бири бирине, бурун тургъузуб,
Кюрешгендиле болургъа чырмау.

«Кетерик тюлме къуллугъумдан», - дсй,
Гёджебсиннгенди къыш, хыршыланыб,
Джаз да: «Къора», - дей, ыхтыра, чимдей,
Къыстаб кюрешгенд аны, къадалыб.

Оноу керекли болгъанын эслеб,
Даучулагъа Кёк къатылгъанды бек:
Кюкюреб, джашнаб, «былай болсун», деб,
Экисине да айыргъанды чек.

Ма андан бери (айтыугъа кёре),
Болсала да ёч мур-мур этерге,
Эки кёзюню, излемей тёре,
Бири келеди бири кетерге.



Адамладан да кетерик кетсе,
Келлик да келсе билген ишине,
Биреу биреуню хатерин этсе,
Заран салмазед киши кишиге.





Къаргъа бла кёгюрчюн

Къанатларын терк къагъа,
Тюгю кюнде джылтырай,
Ашыгъыш, уасына
Учуб бара тургъанлай,

Кёгюрчюнню аллына
Чыгад, джолундан тыя,
Ишсиз, эрикген Къаргъа,
Талпыб кесин махтаргъа.

«Къанатларым къап-къара,
Ёшюнюм а чыммакъ-акъ,
Къараб, мени кёргенлей,
Сюйюнеди Дууадакъ.

Къарыуум бар, кючюм бар,
Кимден кемди сюегим?
Джолумдан бек терк джанлар
Джашауда сюимегеним!



Нек этелле илгиздик,
Мени суюмей, адамла?
Не уа тилчи Джакъынджик
Ушаймыд ашхылагъа?

Ал да къара Гугукга -
Алдауукъчу, джапысыз,
Эришиб Гугурукга
Болгъанд хариб джукъусуз.

Къычырыкъ-сыйыт эте,
Къарылгъашчыкъ, насыбсыз,
Кюрешед юй ишлерге
Багъанасыз, чардакъсыз.

Быллай болумсуз джанла,
Дагъыда бир къауумла,
Меннге тенглик тутаргъа
Этедиле умутла...»



Сёзюн бёле Къаргъаны,
Сабыр айтды Кёгюрчюн:
«Мен айтайым къалгъанын,
Ёпкелеме аны ючюн.

Ариулугъунг ючюннге
Махтау излеб кюрешме,
Базыб къара кючюнге,
Онглума, деб сёлешме.

Шохлукъ тута билелсенг,
Джарыкъ ётер джшауунг,
Башхалагъа сый берсенг,
Болур сени махтауунг.

Бу къауумгъа кёл салмай,
Джарсыб, сёлеше эсенг,
Кимлелле да шохларынг?
Боллукъ эди билдирсенг...»



Ашыгышед Кёгюрчюн,
Уясына джол салды,
Мыдахлыкъ басыб кёлюн,
Къаргъа сагъышлы къалды.



Зар насыбха джеталмаз

Кёкде джулдузла, чыгъармай къаугъа,
Кюнню теджелле патчах болургъа,
Джерде чегетле, таула бла суула
Разы болдула аллай оноугъа.

Кёб джылла ётюб, таб кёзюу джетиб,
Ай сёлешгенди, гурушха этиб:
«Тюзлюк болмаса, тюлме унарыкъ,
Менде да барды кюндеча джарыкъ.

Кёзюу меникид патчах болургъа,
Заман къалмагъанд джаншай турургъа,
Сайлау кюн «чёбню» кёбюн алалсам,
Къууандырырма, төрге чыгъалсам!»

Тоханагъа бир олтурур ючюн,
Огъайы джокъду, чачылса да Кюн!
Къалай унутад Ай ким болгъанын?
Кюн таякъладан джылтырагъанын?



Булутла анга джан басадыла,
Кюнню джабаргъа ашыгъадыла,
Быллай зарлыкъгъа тѣзюб болалмай,
Сабыр Джел тебди, чыдам табалмай.

Хыны сызгъыра, сылджыраб джетди,
Булут джыйынны, сюрюб, думп этди,
Биягъы кюн да джарытыб тийди,
Сюйюмлю джерге джылыуун ийди.

Табигъат бузмайд ишчи джоругъун,
Тохтатмайды джер терк бурулууун –
Кюн биягъынлай этед къуллугъун,
Билсе эди Ай алай боллугъун...



Сатылгъан къарауул

Джаныуарла улуу кенгеш къургъандыла,
Бир къауумну, «сюзюб», хыртха ургъандыла,
Тёзюм къалмай кече гуду чабыуулгъа,
Къоянны сайлагъандыла къарауулгъа.

- Кече сакъды, аякъ алышха уа, ийнан,
Аманлыкъчы къачыб къутулалмаз къояндан ...
Гудучудан къоруулар халкъны байлыгъын, -
Дегендиле, сезмей аны къызбайлыгъын.

Къоян хариб, хар бир кёргенинден къоркъуб,
Айланганды, тынгы табмай, чабыб-джортуб,
Бир тюрлениу болмагъанды болумунда,
Эм ахыры къысталгъанды къуллугъундан.

Джаныуарла джангы кенгеш къургъандыла,
Къоянны да, «сёгюб», хыртха ургъандыла.
Бир аууздан махтау бериб халисине,
Къараууллукъну теджегендиле итге.



Парий бютеу кючюн-къарыуун салгъанды,
Сыйлы борчун тындырыргъа къадалгъанды,
Ишек этиб, хар бир джолоучугъа юрюб,
Тебрегенди хар кимни да джолдан сюрюб.

Чаба-джорта калак болгъанд, тынгы атыб,
Ач къарнына джабагъысы чакъмакъ къатыб.
Бир джолоучу, баш алалмай ол парийден,
Эт кесекни атханд анга хызенинден.

Арта ит бла шохлукъ тутханды джолоучу,
Айтханды, джашырмай, болгъанын гудучу,
Башха кёрсе, мыллык атханд ит, хырылдаб,
«Джолоучугъа» суююннгенди, къуйрукъ
булгъаб.





Къоян бла джубуран

Кюз кёзюуде, кюнню исси заманында,
Урунган халкъ мюрзеу ора сабанлада,
Чубур къуйругъун къайырыб, омакълана,
Тойгъан къоян тюбегенди джубураннга.

Салам берген къоян таба джити къараб,
Джубуран джунчугъанды, артха туракълаб,
Джаякълары мюрзеу бюртюкледен толуб,
Сёлешалмай къалгъанды ол, ауур солуб.

«Алан,- дегенд къоян, къулакъларын джума,-
Къарайма да сени джашау турмушунга,
Кюрешсенг да къаджыкъмайын урунургъа,
Джашайса, киргенча бир терен уругъа.

Ишлей – ишлей тауусулуб барад тюнгкенг,
Аны ючюн артыкъ айнымайса, билсенг,
Къалгъанлача къошулалмай къууанчлагъа,
Къарангылай кетериксе ахыратха».



Мыдахланыб кетгенд джубуран «юйюне»,
Алай а былай келгенд аны кёлюне:
«Бюгюн, тоюб, уллу сёлешсенг да сен,
Къыш боранда эсинге тюшерме мен».



Къыйыны уа халалды

Джюклю къадыр барад тикни акъырын,
Кючден-бутдан эте хар бир атламын,
Къарын тюбюн, ёшюнюн басса да тер,
Джазыкъсыныб, киши салмайды хатер.

Бели талыб, борбайлары къыйыла,
Умут этсе тохтаб солуу алыргъа,
Джылан кибик сызгырады хауада
Къайиш къамчи, саурусуна ыз сала.

Джарсыу тюшюб, ол иесиз къалгъанды,
Хаухда джюрюй, хар кимге къул
болгъанды.
Ишге джетсе, тюзбоюнду, таджалды,
Эти харам, къыйыны уа халалды.

Мадарсыздан тѣзед хариб зорлукъгъа,
Джагъы болмай, бойсунады онглогъа,
Эсине уа тюшелле озгъан джылла -
Хайуанны къачы болгъан заманла.



Буюрулса, тѣш ашаргъа чѣб чыгъар,
Артыкълыкъны тереги да чорт сынар,
Тенглик, тюзлюк аны энтда табарла –
Чаууллада гокка хансла чагъарла!



КЕЧЮРЮЛГЕНДЕ



А.Пушкинден

Заманны арбасы

Джюгю бютюн ауур болса да,
Арба дженгилди джюрюшде,
Бизлени Чал Заман элтеди,
Арбачы болуб, юсюнде.

Бёгек турабыз, сакълыкъ билмей,
Эртденнгиде болуб джарыкъ,
Эринчекликни да истемей,
Къычырабыз: «Тебре, барлыкъ!»

Кюнортагъа сылыт болабыз,
Къоркъуу тебрейд бизни кючлей,
«Эсле, сылхыр!» - деб къычырабыз,
Джамбаш, джаргам джер кёргенлей.

Ингирге сан этмей къалкъыйбыз
Силкиндиргенин арбаны,
Арба уа тохтамай барады,
Заман сюред да атланы.



Тамбланга ийнан

Джашау сени алдаб кьойса,
Ачыуланма, кыйналма,
Бас кёлюнгю, тамблангда
Джарыкъ кюннге ийнан да.

Ауур кёрюнед бусагъат,
Джюрек боллукъ кюнледед.
Кёзюулюдю, кьорайд хар зат,
Кьораса уа, хур кёрюнед.

* * *

Биринчи гюлледен эсе,
Тюзледе кеч чакъгъанлары
Кьозгъайдыла эсибизде
Толмай кьалгъан муратланы.
Аллайын, айырылыуну
Тюбешиуден да кьозгъаулу
Болад ахыр сагъатлары.



Къызчыкъ, джылама

Шууулдай тау джелле, ашыра аскерге,
Юйюбюзден кетиб барабыз.
Эслетмей кишиге, узалыб кёзюне,
Джыламугъун сюртеди бир къыз.

Припев:

**Къызчыкъ, джылама, ётер джангур,
Нанынг келликди, сакъла да тур.
Сенден узакъда болса да ол,
Сюймеклик анга тюзетир джол.**

Турама солдатлай, генерал чын алмай,
Къайгъырмаз, болсам да старшина.
Мен хомухлукъ этдим, айталмайын кетдим,
Келин боллукъса, деб, анама.

Припев:

**Къызчыкъ, джылама, ётер джангур,
Нанынг келликди, сакъла да тур.
Сенден узакъда болса да ол,
Сюймеклик анга тюзетир джол.**



Аскерде старшина алгъанды саугъала,
Мен да джETERME ол махтаугъа.
Алай а, ариу, сен, боллугъед, эс бёлсенг
Кёкюрегимдеги знаклагъа.

Припев:

Къызчыкъ, джылама, ётер джангур,
Нанынг келликди, сакъла да тур.
Сенден узакъда болса да ол,
Сюймеклик анга тюзетир джол.



Р. Тагордан

Кёлно къатында, суусабы бек кысыб,
«Мутхуз сууду!» - дейди эшек, кычырыб.
Мутхуз да болур, ким билед, суу анга,
Ёнге, бек тазад ангысы болганнга.



Соралла Махтау бла Сёгюм поэтге:
«Шохунг эм Джауунг кимди, айтчы бизге?»
«Шохум да, Джауум да боласыз, ма, сиз, -
Дегенди джашырмай поэт, - экигиз».



Патеген бла джаннган лампа айтханды гитче
джилтиннге:
«Эгечим, деб сёлешдирмем «ууакъ-тюекни»
кесиме».

Сора, къараб, ингиргиде кёкде Айны
кёргенинде:
«Хош келдинг, эгечим!» - дегенд, баш
ургъанды, тюлкюлене.



Махтаннганды булчукъ, уллу сёлешгенди:
«Джашагъаным таза кёкню тёрюндеди,
Сени уа, тамыр, орнунг джерни тюрюндеди».
«Джаншакъ, - дегенд тамыр, ачыулу тебгенди,-
Кюлкюлюксе махтанчакълыгынг бла сен,
Мен тюлмеми сени кёкге кёлтюрген?!»





Раджа бла юй бийчеси

Джашай эди джер юсюнде бир раджа...
Тартханед ол бир кюн мени азабха,
Анга сормай кетгенем да чегетге,
Ёрлегенем алай анда терекге.

Олтургъанем мийикде мен, джангызлай,
Чын тауукъну «тепсегенине» къарай,
Бар, сора сынды тюрбюмдеги бутакъ,
Тенгереб тюшдюк мен эмда ол бутакъ...

Артда тышымдан да кирит салынды,
Терек бачхагъа да джолум джабылды.
Татлы бёрекден да мен къуру къалдым,
Амма, байрамгъа да кюшулалмадым.

Кимди экен мени былай инджитген,
Раджа аты бла белгисиз джюрюген?



Ол Раджаны бар эди юй бийчеси –
Ариу, адебли, джумушакъ джюрекли...
Чыкъмай эдим аны айтхан сёзюнден...
Хапар эшитгенинде ол инджиуомден,

Джарсый къарады да мени кёзюме,
Мыдах болуб, башын ийди энгишге.
Кирди отоуна, кетиб къатымдан,
Джабды эшикни кесини ызындан,

Кюнюн ашырды, тиймей ашха-суугъа,
Кеси да къошулмад ол кюн байрамгъа...
Келди бошлукъ, эркинлик да, ма, бирден,
Тюшдюм ийнакыгъа, къутулуб инджиуден!

Къайсы эди ол къууаныб джылагъан?
Эркелетиб, мени бек ийнакылагъан?
Айтсагъыз а, къалайды ахырысы,
Юй бийчесини аты ол Раджаны?



Расул Гамзатовдан

Сюймеклик – ол элтед бизни хорламгъа,
Сюймекликди адамгъа къарыу берген,
Сюймеклик – джашау толад аны бла,
Сынгар толу сууланы сюеме мен.

Ашыгъыгъыз тау джоллада

Таула агъаралла, оюмлу къарайла,
Суула къошула суулагъа.
Тау джолла бла мен, тау джолла бла мен
Барама машинам бла.

Тенгим да джамчысын атханды сыртына,
Чабады ол аты бла,
Джол къояды меннге, ашыгъыш келгеннге,
Озуб кетдим къаты бла.

Джюрек тынчлыгъымы эртде унутханма,
Джол къагъытым а – бёркюмде.
Джашайды ариуум таула арасында,
Джашайды Хузнах элинде.





Билмейме, къайдам, мен неге кыйналама.
Ташлаб джукъуму, тынгымы?
Ушайды ариучукъ эшиксиз къалагъа,
Адам киралмазча ары.

Машинама ол минерге да суймейди,
Кюрешеди бек чарларгъа.
Сабырлыкъ излейди, бюгюнлюкде, дейди,
Болмайды кызыны урларгъа!

Мен джерни юсюнде, джауумла тюбюнде,
Джюрюйме тубан кюнледе.
Ийнаныгъыз, тенгле, сизге сёз береме
Аны къачырыб кетерге.

Келиб олтурлукъду, кысылыб турлукъду
Джаягъы бла имбашыма.
Аны да алыб, илячинча чыгъарма
Къарлы тик тауну башына.



Ары, мийиклеге, джулдузла кьатына,
Къушланы джурту кьоллагъа.
Тойгъа, къууанчыма, насыб джубанчыма,
Ашыгъыгъыз тау джоллада.



Катюша

Чакъгъандыла алмала, кертмеле,
Баргъан сууну джабыб тубанла.
Чыкъгъанды суу бойнуна Катюша,
Суу бойнунда мийик джагъагъа.

Чыкъгъанды ол, джырын джырлагъанды
Кёкде учхан къушну юсюнден –
Кимден салам къагъыт сакълагъанын,
Кимни суюгенин кыыз джюрекден.

Ой, сен, джыры, джаш кызычыкны джыры,
Барсанг эди кюнню ызындан,
Чекни сакълаб тургъан аскерчи джашха
Салам берчи суюген кызындан.

Эшитсин ол джырлагъан ауазын,
Суюген кызын ол унутмасын,
Суюмекликни сууутмаз Катюша!
Суюгени уа джуртун сакъласын.



Чакъгъандыла алмала, кертмеле,
Баргъан сууну джабыб тубанла.
Чыкъгъанды суу бойнуна Катюша,
Суу бойнунда мийик джагъагъа.

III III III



БАШЛАРЫ

Ал сёз	5
Джырла	13
Къарачайым-Малкъарым	15
Ариулукъ	19
Сени кёрсем	20
Кертиме антыма	21
Къайдан билейим	24
Дебми тураса?	26
Джаз келсе	27
Къууан, къууан■■■■	29
Хурмет сеннге!.....	31
Сюеме сени	33
Сюйдюмхан	35
Халмурза	38
Айран	41
Малкъарым	43
Сакълаб турама	46
Къарылгъачла	48

Насыб джулдузум эсенг	50
Сендеди сайлау	52
Къайдаса сен?	54
Алан туудукъла	56
Назмула	57
Тыбыр джуртну төрөдү	59
Ананы сёзю	61
Джаз келди	63
Оюмсуз гяхиник	64
Къыш	66
Назмучугъа	67
Төрттизгинле	68
Къармакъ джазыкъсынмайды	69
Эки заманны адамлары	70
«Амин Аллах!» - дегенди	72
Ит итди	73
Аллах онг берсин	74
Насыблы эт джазыуумдан	76
Сени ючюн	77
Джюрек джылыу табылса	78

Ышандырыб джюрютме	79
Иермисе сабийни?	80
Нек?	81
Алджамайыкъ	82
Ала менден ариудула	83
Насыб энтда ышарды	84
Чалкъыда эртден	85
Ёзен аяз	87
Тамсилле	89
Тауусулмагъан джыйылыу	91
Джазарламы хапарла?	93
Кетерик кетсе	95
Къаргъа бла кёгюрчюн	98
Зар насыбха джеталмаз	102
Сатылгъан къарауул	104
Къоян бла джубуран	107
Къыйыны уа халалды	109
Кёчюрюлгенле	111
Заманны арбасы (А.Пушкинден).....	113
Тамбланга ийнан	114

Биринчи гюлледен эсе	114
Къызчыкъ, джылама	115
Кёлню къатында, суусабы бек кысыб...	
(Р.Тагордан)	117
Соралла Махтау бла Сёгюм поэтге	117
Патеген бла джаннган лампа	118
Махтаннганды булчукъ, уллу сёлешгенди ...	118
Раджа бла юй бийчеси	120
Сюймеклик – ол элтед бизни хорламгъа	
(Р. Гамзатовдан).....	122
Ашыгъыгъыз тау джоллада	122
Катюша	126

Художник – Вениамин Хубиев

Корректор – Асият Эркенова

Подписано в печать 21.06.2010. Формат 60х84/16..

Бумага офсетная. Объем 7,67 усл.п.л. Тираж 500 экз.

Издательство ИКО «Аланский Эрмитаж»

369000, г. Черкесск, ул. Чкалова, 17А